

Místo předmluvy: Křížové výpravy je nutné rehabilitovat

Dne 17. března 2006 se uskutečnilo na fakultě dějin Římské Evropské univerzity (l'Università Europea di Roma) mezinárodní sympozium pod názvem „Křížové výpravy: Od mýtu ke skutečnosti“, jehož cílem bylo podat pravdivý a nezkreslený pohled na tuto dnes obecně vnímanou tzv. „temnou kapitolu církevních dějin“.

Ač se tehdejší papež Jan Pavel II. v mnoha otázkách přidržoval tradičních hodnot, pokusil se třetí plochu dvou rozdílných náboženských systémů aktivovanou zejména po rozbití Osmanské říše v roce 1918 poněkud změkčit. V roce 2000 se modlil jako první papež u Zdi nářků v Jeruzalémě a navštívil v Damašku mešitu. V téže roce uznal odpovědnost římskokatolické církve za ničení a plnění během křížových výprav a prosil o odpuštění.

Mezinárodní sympozium zahájil svou přednáškou církevní historik Roberto de Mattei z Univerzity Europea di Roma. Stejně jako už dříve i v ní prosazoval zásadní obrat v dnešním chápání dějin a na podkladě nezvratných historických skutečností označil křížové výpravy jednoznačně za defenzivní, a nikoli agresivní války.

Podle Matteiova názoru, který je důkladně vědecky podložen, jsou příčinou těchto válek jednoznačně muslimové, kteří, jak připomíná, nejenže vpadli na území, která byla tradičně křesťanská, ale např. v roce 1009 zničili mimo jiné i chrám Svatého hrobu v Jeruzalémě, v němž byl pochován Ježíš Kristus a ve kterém se uskutečnilo též jeho zmrtvýchvstání. Papež Urban II. vyzval v roce 1095 ke zpětnému dobytí (rozumějme tedy: k osvobození!) Palestiny také poté, co jej prosil o pomoc byzantský císař Alexios I. Komnenos, jehož říše se ocitala ve stále větší tísní. Palestina totiž náležela původně k Byzancii, ale v roce 634 byla dobyta Araby. Křesťané tak po islámské invazi do svých území a po zničení svatých míst jen bránili víru a kulturu křesťanského Východu proti bezohledně vojensky pronikajícimu islámu¹. Důvodem bylo podle Matteiho tedy jednoznačně milosrdenství spojené s pocitem křesťanské sounáležitosti, a ne snad nějaké imperiální snahy. Uskutečňováno bylo jistě nepochybně dost krvavým způsobem, ale jinak to nepochybně ani nebylo možné, a navíc to bylo v dané době obvyklé.

Roberto de Mattei proto prohlašuje křížáky rozhodně za mučedníky, neboť je nepochybné, že nasazovali svůj život za víru². Křížové výpravy měly z tohoto důvodu tytéž duchovní kořeny jako mučednictví. A Mattei ještě dodává: „Křížová výprava je právě tak jako mučednictví jednou ze stálíc křesťanského ducha“. Proto „idea křížových výprav“ nebyla jen pojmem pro historické události

.....
1 Bez nadsázky se dnes dá hovořit v Malé Asii a severní Africe o zavražděné křesťanské kultuře!

2 Základní odlišnost od džihádu spočívá v tom, že měl vždy šířit islám mečem a ze své podstaty byl vždy útočný.

středověku, nýbrž „stará a trvající kategorie křesťanského ducha“, na kterou se jen někdy zapomíná, aby pak zase vystoupila na povrch. To chce Mattei zjevně připomenout ve srovnání s džihádem, s muslimskými fundamentalisty a jejich mučednictvím.

Toto jeho hledisko podporuje církevní historik John Riley-Smith z univerzity v Cambridge, který ve své kritice dosavadních obecných postojů upozorňuje na to, že se dnes v současné době vše předkládá v současném osvícenském chápání dějin ponejvíce jednostranně. Kdo z křesťanů prosí druhou stranu o prominutí, dokazuje tím především to, že nezná dějiny. Z tohoto pohledu není film Ridleyho Scotta „Kingdom of Heaven“ (samozničení křesťanství)³ historicky pravdivý, neboť jsou v něm Arabové představováni jako osvícenci a křižáci jako ukrutníci a fanatici: „To nemá nic společného se skutečností“. Takovéto filmy jen podporují verzi dějin známého zabitého arabského teroristy Usámy bin Ládina.

Nesmíme zapomenout, že křížové výpravy se odehrály již před mnoha staletími a v jiných kulturních podmínkách. Je proto zásadní chybou, pokud je chceme posuzovat dnešními měřítky. Z dobového hlediska je možné považovat za přirozené zejména nejen to, že se obě strany chovaly ukrutně, ale i argument, že v „ideologických válkách“ je tomu vždycky tak⁴.

Na sympozium byl pozván též Robert Spencer, americký autor knihy „A Politically Incorrect Guide to Islam“

.....
3 Zprávu o tomto filmu podal Telepolis na stránce <http://www.heise.de/tp/r4/artikel/20/20032/1.html>

4 Srv. genocidu kněží a řeholníků komunistickou vládou za španělské revoluce ve XX. století i odpovídající akce armád generalissima Franka.

(Politicky nekorektní průvodce islámem). Je také zastáncem změny dnešního jednostranného nazírání dějin zcela ve smyslu přínosu křesťanského Západu. Křížácké výpravy v žádném případě nepředstavují „nevyprovokovaný útok Evropy na islámský svět“, protože každý, kdo se aspoň trochu zabývá dějinami, ví, že prvními útočníky byli muslimové, kteří pronásledovali křesťany v jejich vlastních územích po imperialistickém dobytí Jeruzaléma a dalších křesťanských míst. Falešná představa byla Evropě za vydatné pomoci jejich vlastních osvicenců vmanévrována islámskými extrémisty, neboť tak hlouběji zdůvodňuje jejich nepřátelství vůči Západu. Křížové výpravy, jak soudí i Spencer, byly jen obranou křesťanů proti džihádu, který započal, a to i oficiálním vyhlášením, již dávno předtím. A ukrutné chování křížácků jako třeba po dobytí Jeruzaléma bylo tehdy v případě odmítnutí kapitulace dobově obvyklé a prováděly je obě strany.

Proti manipulování křížovými výpravami od muslimů, kteří se tím staví proti celému Západu, chce Spencer dosáhnout pozitivního výkladu dějin. Míní, že za křížové výpravy se nemusíme stydět: „Mladí lidé si musí být vědomi skutečnosti, že jsou součástí kultury a dějin, na které mohou být hrdí, že nejsou potomky žádných zločineckých utlačovatelů a že stojí za námahu bránit vlastní domov a rodinu vůči těm, kteří je chtějí zničit, a být připraven při plnění tohoto úkolu položit i svůj život.“

Snad by se měly zvláště v současné době masivního exodu muslimů do Evropy do přijímacích testů k udělování občanství ve státech Evropy s její křesťanskou

Místo předmluvy: Křížové výpravy je nutné rehabilitovat

kulturou, za kterou se, jak se ovšem dnes zdá, oficiální orgány EU namnoze bohužel stydí, zapracovat také křížové výpravy, které vyplynuly z nutnosti bránit křesťanství – tedy naši civilizaci a kulturu – před cizí invazí.

Počátek křížových výprav

Prvá vlna křížáků – „lidová výprava“

Prvý houf křížáků, tvořený několika tisíci nedočkavých Francouzů, vytáhl hned po Velikonocích 1096 z Kolína nad Rýnem pod vedením Waltera Sans-Avoir. Po dosažení maďarské hranice dostali na svou žádost povolení k průchodu od uherského krále Kolomana a cesta Maďarskem proběhla bez incidentu. K první potíži došlo až při překročení byzantské hranice u Bělehradu. Vojenský velitel neměl žádné instrukce, a tak vyslal přes Niš do Cařihradu posly s dotazem. Mezitím se Sans-Avoir marně dožadoval zaopatření, a tak počali hladoví křížáci rabovat. Po ozbrojených incidentech došly konečně příkazy od císaře a výprava pokračovala s ozbrojeným doprovodem až do Cařihradu.

Petr Poustevník s asi 20 000 muži vyrazil na cestu koncem dubna. O něco později jej následovaly oddíly vedené Gottschalkem a hrabětem Emichem. I Petr dostal povolení k průchodu Maďarskem. K incidentu došlo až v pohraničním Semlinu, kde Petrovi lidé dobyli a vydrancovali město. To přimělo byzantského velitele, aby jim bránil v průchodu přes Sávu, než dostatečně posílí

své vojenské oddíly. Petrovi muži ale jeho posádku pobili a pokračovali až k Bělehradu, který vyrabovali a vypálili. V Niši obdrželi zaopatření, ale při dalším pochodu došlo k ozbrojenému střetnutí, při kterém byli křížáci rozprášeni. Za několik dní se opět shromáždili a teprve v Sofii obdrželi císařský doprovod do Cařihradu, kde se setkali s oddíly Waltera Sans-Avoir. Protože se množily krádeže, nechal je císař počátkem srpna urychleně přepravit přes Bospor.

U Nikomedie se po roztržce od Petra velitelsky oddělili Italové a Němci a obě části se usídlily v opuštěném byzantském opevněném táboře Kibotos. Nebylo dbáno císařovy rady, aby vyčkali na hlavní křížácké voje. Francouzi počali rabovat okolní řecké vesnice na tureckém území a na nicejském předměstí se jim dokonce podařilo odrazit útok turecké městské posádky. Tak se vrátili do tábora s bohatou kořistí.

To vzbudilo žárlivost u Němců, kteří proto v září vyrazili kolem Niceje až ke hradu Xerigordon, který včetně jeho bohatých zásob dobyli. Ikonský sultán proti nim vyslal silný vojenský oddíl, kterému se podařilo zmocnit se všech zdrojů vody kolem hradu. Žízňivá posádka byla nucena se po týdnu vzdát a všichni, kteří neodpadli od křesťanství, byli pobiti (obr. 11).

Turečtí špehové rozšířili pak v Kibotu zprávu, že byla křížáky dobyta i Nicea. Těsně před dalším tažením se ale křížáci dozvěděli pravdu. Přesto se proti opatrným prosadili horlivci a vyrazili k dalšímu útočnému tažení. Vzápětí byli přepadeni ze zálohy Turky a s nepřítelem v patách zahnáni na útěk. Mimo pár tisíc, kterým se podařilo opevnit v nedalekém zámečku, byl celý křížácký tábor

Ob. 11 Masakr Petrovy armády

v Kibotu vybit. Když se objevily císařovy lodě, stáhli se Turci zpět. Petr Poustevník, který se tou dobou zdržoval v Jeruzalémě, svou armádu přežil a vyčkával na rytířské oddíly.

Další tři skupiny lidové výpravy, tzv. německá výprava, vyrazily o něco později. Jednalo se o oddíly Volkmara, Gottschalka a hraběte Emicha z Leiningenu. Nyní na ně ale byli rozhořčení Maďaři již dobře připraveni a všechny nezvané vetřelce, kteří se pokusili vniknout násilím na jejich území, maďarští rytíři pobili. Skončila tak křížová výprava nižšího lidu, z níž nikdo nedosáhl Svaté země. Nejenže nepřinesla žádný úspěch a vyústila v totální katastrofu, ale byzantským úřadům i řeckému lidu vtiskla do mysli nepříznivý obraz o křižácích. Z tohoto důvodu vznikla již od počátku mezi křižáky a Byzantinci vzájemná nedůvěra.

Druhá vlna – „knížecí“ výprava

Již měsíce před počátkem tažení rytířů, ke kterému následně došlo podle plánu v srpnu 1096, byla tato výprava jednotlivými organizátory zajišťována právně i finančně. Bylo by však chybou hovořit o této vlně křižácké výpravy jako o nějaké jednoduté společné expedici. Biskup Adhémar, který měl jako papežský legát velkou autoritu jako církevní osobnost a byl nepochybně duchovním vůdcem výpravy, se jako vojenský velitel neprosadil, a tak chybělo jakékoli společné velení.

Výprava se skládala z pěti velkých a na sobě v podstatě nezávislých armád vedených jednotlivými veliteli, které spojovala jen křesťanská víra a společný cíl, nikoliv

podřízenost nějakému nejvyššímu velení. Jednotlivá vojska se lišila co do počtu, stejně jako se jejich velitelé lišili charakterem, temperamentem i motivací. Každý se vydal na Východ vlastní cestou a v době, kterou si sám určil. Přestože součástí výpravy byli rovněž sedláci, ženy, děti i klerikové, jádro tvořili rytíři.

Jako první vyrazil mladší syn francouzského krále Jindřicha I. hrabě Hugo z Vermandois (1057–1101) v doprovodu své choti. Král Filip I. se nemohl zúčastnit, neboť byl, sám již ženatý, v důsledku své svatby také s provdanou ženou papežem exkomunikován. Na výpravu ale finančně přispěl. Hugův početně nejmenší oddíl sestával z jeho leníků a některých rytířů jeho bratra. V Bari se nalodili, ale v bouři během plavby větší část lodí ztroskotala a mnoho účastníků se utopilo. Přesto byl v Dyrrhachionu (dnešní Durrës v Albánii) na protějším břehu přijat se všemi poctami, a nakonec jej pověřený císařský admirál Manuel Butumites doprovodil do Cařihradu, kde jej přátelsky přijal císař Alexios.

Příchod Huga a vyhlídka dalších vojáků ovšem donutily císaře, aby svou politiku vůči křížákům ozřejmil. Tak velká vojska v blízkosti Cařihradu byla pro něj rizikem. Také mu bylo jasné, že u velitelů se jedná i o snahu získat nová území, a to i ta, která dříve patřila k jeho říši. Proto se rozhodl vyžadovat od všech velitelů lenní přísahu, která se bude týkat právě bývalých byzantských území. V tomto ohledu neměl s Hugem žádné potíže, nádhera císařského dvora i osobní dary císaře jej oslnily a přísahu ochotně vykonal.

Obr. 12 Gottfried z Bouillonu, Giacomo Aquerio 1420

Jako další vyrazil na cestu přímý potomek Karla Velikého Gottfried z Bouillonu, vévoda dolního Lotrinska (1060–1100)²⁶ (obr. 12) spolu se svými bratry Balduinem z Bouillonu (1058–1118), Eustachem III. z Boulogne (před r. 1060–po r. 1125) a se svým bratrancem Balduinem z Bourg (před 1080–1131). Do výpravy se Gottfried pustil jako člověk silně ovlivněný mnichy z Cluny nejspíše z opravdového nadšení pro věc. Jako první vládce Jeruzaléma byl již několik let po své smrti kronikáři nepochybně idealizován, naproti tomu ovšem nebyl ani žádnou figurkou, za kterou jej zlovolně označovalo

.....

²⁶ Uvádím jeho u nás nejznámější jméno. Méně obvyklé je české Bohumír, jinak též Godefroy, Godfrey.

XIX. století. Byl také dostatečně bohatý a nepotřeboval tedy získávat moc na novém území. Ve výpravě jej doprovázelo nejen mnoho výtečných valonských a lotrinských rytířů, ale byla zde rovněž zastoupena i německá šlechta.

Jeho nejmladší bratr Balduin neměl na rozdíl od Gottfrieda žádné nemovitosti. Původně byl totiž určen pro duchovní dráhu, ale po vykonaném studiu se vrátil do světského života. Na výpravu se vydal s ženou a s dětmi a vůbec se nemínil vrátit do Evropy. Na rozdíl od svého laskavého a dobrotivého bratra byl pyšný a chladný.

Gottfried se rozhodl táhnout přes Maďarsko. Po špatných zkušenostech s křižáky se král Koloman tentokrát zdráhal vydat k průchodu povolení, ale když obdržel mimo odměnu a příslib i jako rukojmí rodinu Gottfriedova bratra Balduina, nakonec souhlasil. Cesta Maďarskem proběhla bez incidentů a rukojmí byla v pořádku navracena. Na byzantské straně očekával výpravu vojenský doprovod, se kterým posléze jako druhá dosáhla Cařihradu (mapa 3).

Tato velká a dobře vyzbrojená armáda císaře již silně zneklidnila, a tak se ihned opět snažil přimět i Gottfrieda k lenní přísaze. Ten se ale zdráhal a na nabídky nereagoval. Možná se též domníval, že jeho lenní přísaha císaři Jindřichu IV. novou přísahu vylučuje. Když císař v odvetu odvolal zásobování, počali křižáci rabovat předměstí Cařihradu, čímž císaře donutili blokádu přerušit. Následně byli přemístěni do oboustranně výhodnější Pery. Nastala vlastně patová situace, ve které obě strany čekaly, komu dříve dojde trpělivost.